ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2026 / № 2,1

Termiz – 2026

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 15.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998990 377 77 23,
+99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz
Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY'ATI:

Bekpo'lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
O'ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Zabita Mahammad qizi Teymurlu, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (Ozarbayjon)
Tarana Imomverdi qizi Xojieva, filologiya fanlari doktori, professor (Ozarbayjon),
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Normat Y o'ldoshev, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Asqar Eshmo'minov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 15.06.2026
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать. Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail: philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт: https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ,
доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (. PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Забита Магомед кызы Теймурлу, доктор философии по филологии, доцент (Азербайджан)
Тарана Имамверди гызы Хаджиева, доктор наук, профессор (Азербайджан)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 15.06.2026
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43, Termez city.
Phone: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV,
doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Zabita Magomed kyzy Teymurlu, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Azerbaijan)
Tarana Imamverdi gizi Khadzhieva, Doctor of Sciences, Professor (Azerbaijan)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

ULUQOV NOSIRJON MUHAMMADALIYEVICH,
SOLIXO'JAYEVA HAVASXON ZOKIRJANOVNA
O'zbek va turk bayramlarining leksik-semantik tasnifi hamda etnolingvistik, lingvokulturologik tahlili 7

МАХМАРАИМОВА ШОХИСТА ТУХТАШЕВНА
Биз нега сўкинамиз? (ёки ҳақоратнинг нейролингвистик табиати) 10

ALIMOVA ZARIFAXON VAXOBOVNA
Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostonidagi fors-tojikcha gidronimlarning
semantik va funksional xususiyatlari 16

ASADOV TO'LQIN HAMROYEVICH,
MARDONOVA SARVINOZ ORIPOVNA
O'zbek tilshunosligida ravishga nisbat beriluvchi oraliq ma'no ifodali affikslar tadqiqi xususida 20

FAYZIYEVA XADICHA CHORIYEVNA
Surxondaryo o'zbek shevalarida bolalar o'yinlarining nomlari 24

BOTIROVA MAXLIYO
O'zbek tilida reklama matnlarining morfologik xususiyati 28

VAFOYEVA MUXAYYO YULDOSHEVNA
O'zbek lingvomadaniyatida «Intizorlik» frazeosemantik guruhi 33

RAXIMOVA UMIDA DJUMAYEVNA
Kasb ohangi nutqda qanday jaranglaydi? 37

SARBAROVA DILNOZA NOSIRJON QIZI,
BABAYEVA SURAYYO ERGASHOVNA,
JUMAYEVA ANORXOL CHAMAN QIZI
O'zbek tilshunosligida zamon kategoriyasining nazariy asoslari 39

TESHABOYEVA GULNOZA
O'zbek tilida "Qora" rangini ifodalovchi sifatlarda mazmuniy sinkretizm 42

SAMIYEVA SURAYYO ORIPOVNA
Evfememik vositalarning funksional uslubiy xususiyatlari 47

PO'LATXONOVA HILOLAXON SHUHRATXON QIZI
Neurolinguistic and linguocognitive features of speech manipulation in cyberspace 50

SOBIROVA FERUZA
Saylov targ'ibot diskursida pragmatik belgilar 54

QURBONOVA MUHARRAM JURABEKOVNA
Xurshid Davron she'riyatida murojaat gaplarning qo'llanilishi 58

ABDUG'ANIYEVA ZEBUNISO
Ilmiy diskursning institutsional-kommunikativ tabiati 61

BADALOVA MUAZZAM
Kibermuloqotda nutq aktlari va etik me'yorlar: ingliz va o'zbek tillari qiyosiy tahlili 65

ERGASHOVA YASMINA,
XOLNAZAROV UMID ERKINOVICH
Neologizmlar klassifikatsiyasi 67

МУНДАРИЖА

O‘ROZBOQOVA MAHLIYO IMOMNAZAR QIZI
Xalq og‘zaki ijodi namunalarida takrorlarning qo‘llanilishi 71

MURODQULOVA IRODA SHAROFIDDINOVNA
Dostonlarda ornitonimlarning majoziy ma’no ifodasi 74

NURMATOVA SABRINA JAXONGIR QIZI
«Devonu lug‘otit turk» va «Qutadg‘u bilig» asarlarida qora rangning qo‘llanilishi 78

OCHILOVA MUXLISA ABDURAXMON QIZI
Badiiy diskursda kinoya nutqiy aktining pragmatik xususiyatlari 81

РАХМАТУЛЛАЕВА БАРНО ЗАФАР КИЗИ
Экзотическая лексика как маркер культурной идентичности персонажей
(на материале романа Г. Яхиной «Зулейха открывает глаза») 85

RUSTAMOVA NIGORA RUSTAM QIZI
O‘zbek tilida duolar va olqishlarning lingvomadaniy talqini 89

ABDINAZAROVA GULISTON MUZAFFAR QIZI,
KHUJANOVA OZODA TOJIYEVNA
Conceptualization of love in uzbek and russian literary discourse:
a comparative cognitive-semantic and axiological analysis 93

O‘RMONOVA DURDONAXON TAVAKKALJON QIZI
Ingliz va o‘zbek tillarida “Tinchlik” konseptining o‘xshash va farqli jihatlari 97

ADABIYOTSHUNOSLIK

MUHIDDINOVA BADIA MUSLIHIDDINOVNA,
AXMEDOVA BAXTIGUL XAITMUROT QIZI
Qardosh xalqlar dostonlarida farzandsizlik motivi 101

RAXIMOVA NODIRA
Pastish, parodiya, travestiya, nazira va tatabbu’da intertekstual birliklarning
ifodalanish mexanizmlari va tipologik farqlari 104

MAMIROVA MAMLAKATXON ILHOMJON QIZI
Nasriy asarda ramziylik 111

КУЗИМУРОДОВА ЛОБАР МУРОТОВНА
Образ маленького человека в повести л.улицкой «Сонечка» 115

XOTIRA

Yuraklarda yashayotgan inson
Marhum tilshunos olim Ro‘ziqul Normurodovning
65-yillik porloq xotirasiga bag‘ishlanadi 119

uvchi misol bo'lib, nafaqat ritm va ma'no kuchaytirish, balki madaniy merosning jonli saqlanish mexanizmini ham ifodalaydi. Bu hodisa lingvopoetika fanida xalq og'zaki ijodining badiiy individualligini ochuvchi muhim kalitdir va zamonaviy tadqiqotlarda ham o'z ahamiyatini yo'qotmaydi.

Xulosa qilib aytganda, anafora va epifora o'zbek badiiy nutqining eng mahsuldor sintaktik figuralaridan biri bo'lib, matnning estetik va emotsional qudratini belgilaydi. U zamonaviy stilistika va lingvopoetika tadqiqotlarida ham faol o'rganilmoqda va xalq og'zaki ijodining jonli tabiatini ochib beruvchi muhim vosita hisoblanadi.

Rezyume. Maqolada takrorlarning, xususan, anafora va epiforaning lingvopoetik xususiyatlari tahlil qilingan.

Resume. The article analyzes the linguopoetic features of repetition, particularly anaphora and epiphora.

Резюме. В статье анализируются лингвопоэтические особенности повтора, в частности анафоры и эпифоры.

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2026; 4
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

DOSTONLARDA ORNITONIMLARNING MAJOZIY MA'NO IFODASI

Murodqulova Iroda Sharofiddinovna,
Termiz davlat universiteti magistranti

O'zbek xalq dostonlari tilida ornitonimlar nafaqat nominativ birlik, balki xalqning ko'p asrlik mifologik tasavvurlari, estetik ideallari va lingvomadaniy dunyoqarashini mujassamlashtirgan murakkab semantik strukturalar sifatida namoyon bo'ladi. Dostonlarning badiiy matn qurilishida qush nomlari personajlar xarakterini modellashtirish, qahramonning ruhiy-psixologik holatini vizuallashtirish va epik syujet dinamikasini ta'minlashda muhim lingvopoetik funksiyani bajaradi. Xususan, ornitonimlar an'anaviy obrazlar tizimida denotativ ma'no doirasidan chiqib, barqaror konnotativ semalarni o'zlashtirishi natijasida semantik transformatsiyaga uchraydi. Qushlarning ko'kka parvoz qilish qobiliyati Sharq xalqlari mifologiyasida juda keng qo'llanilgan hodisalardan biridir.Bu o'rinda ins-jins va ruhlarning olamshumul sayohatlarini qulaylashtirish uchun ularning ayrim qushlarga o'xshatilgan qiyofalarini eslash kifoya. Ko'rinadiki qushlar ruhning ramzi bo'lib kelgan[1]. Masalan, ***burgut*** obrazi orqali matnda jasorat, yuksaklik va yengilmas kuch kabi konseptual tushunchalar ifodalanadi. Shu bois o'zbek dostonlaridagi ornitonimlarning lingvistik tabiati va ularning badiiy matndagi majoziy interpretatsiyasi xalq og'zaki ijodining milliy-madaniy kognitiv xususiyatlarini ochib beruvchi muhim obyekt sanaladi. Masalan:

*Men **kabutar** bo'lsam, ul bir **burgutdir,***
Men mushtipar bo'lsa ul bir yigitdir. («Malikayi ayyor»).

Ushbu parchada kabutar va burgut ornitonimlarining o'zaro zidlanishi an'anaviy lisoniy simvolizmdan badiiy psixologizm usuliga o'tishning yorqin namunasi bo'lib, matnda personajlarning ijtimoiy-psixologik statusini modellashtirishga xizmat qiladi. Adresantning o'zini kabutar bilan qiyoslashi kontekstual semantikada ojizlik, ijtimoiy subordinatsiya (bo'ysunish) va himoyaga muhtojlik kabi konnotativ ma'nolarni faollashtirsa, burgut obrazi ushbu munosabatning qutbiy muqobili sifatida mutlaq qudrat, mardlik va yuksaklikni ifodalovchi lingvokulturema

[1] Usmanova Sh. Lingvokultrologiya. – Toshkent: 2019. – B. 155.

vazifasini o'taydi. Bu yerda ornitonimik antiteza *«kabutar – mushtipar»* va *«burgut – yigit»* zanjiri orqali parallelizm hosil qilib, qahramon xarakteridagi irodaviy va ijtimoiy tafovutni maksimal darajada kontrastlashtiradi, natijada qush nomlari nominativ ma'no qobig'idan chiqib, insoniy xislatlarni tipizatsiyalashgan holda ifodalovchi murakkab kognitiv metaforalarga aylanadi va boshqa ko'pgina xalqlarda kabutarlar ruh bilan birlashtiruvchi[1] qush ramzini ifodalaydi.

O'zbek xalq dostonlarida bulbul ornitonimi estetik ideal va lirik kechinmalarning semantik markazi bo'lib xizmat qiladi. Matnda ishqiy-psixologik holatlarni simvollashtiruvchi asosiy lingvokulturema vazifasini bajaradi. Epik tasvirlarda bulbul obrazi o'zining an'anaviy biologik nominatsiyasidan transsendent (g'ayritabiiy) darajaga ko'tarilib, oshiqning ruhiy iztiroblari, sadoqati va hissiy nafosatini ifodalovchi antropomorfik metaforaga aylanadi. Xalq tafakkuridagi mifik-estetik qarashlar natijasida ushbu qush nomi badiiy matnda lirik qahramonning ichki dunyosini ochib beruvchi kognitiv vosita sifatida barqarorlashgan bo'lib, u doston poetikasida go'zallik va ilohiy ishq konseptlarini umumlashtiruvchi ma'naviy-semantik yukni tashishga xizmat qiladi.

Tuyg'unday surating, lochin yurakli,
Sherdayin hayqirgan, arslon bilakli.
Ot chopilar baland tog'ning pastidan… («Kuntug'mish», 15-b.)

Kuntug'mish dostonidan olingan ushbu parchada ornitonimlardan mohirona foydalangan holda majoziy ma'no ifodalangan. «Tuyg'unday sur'ating» misrasida qahramonning harakati yirtqich qush – tuyg'un bilan qiyoslanib, uning nihoyatda tezkor, epchil, va ziyrak chaqqon ekani ta'kidlanadi. Bu o'xshatish oddiy tezlikni emas, balki tabiiy instinktga asoslangan chaqqonlikni ham anglatadi. Keyingi «lochin yurakli» ifodasida esa lochin obrazi orqali qahramonning ichki dunyosi, ya'ni yuragi ochib beriladi. Lochin – jasorat, qo'rqmaslik va balandparvozlik timsoli bo'lgani uchun bu yerda qahramonning mard, dovyurak va qat'iyatli ekani ramziy tarzda ifodalanadi. Shu tariqa, ornitonimlar nafaqat tashqi harakatni, balki ichki ruhiy holatni ham ochib berishga xizmat qiladi.

Burgut turkiy xalqlarda umumlashma mental xarakter kasb etib, ko'k turklar davrida va uyg'urlarda hukmdor va beklarning himoyachi ruhi va huquqiy ramzi hisoblangan. O'zbek xalq dostonlarida ham hukmdor (podsho)lar uchun ruh va huquq ramzini ifodalovchi o'rinlar mavjud. Burgutlarning mif va afsonalarda ko'plab uchrashi o'rganilgan. Burgut – yirtqich qush. Uni lochin ham deyishadi. U yirtqich qush bo'lsa-da, xalq ertak va afsonalarida, dostonlarda ko'proq mardlik, jasurlik va ulug'vorlik timsollarida epik qahramonga homiy hamroh ko'rinishida gavdalantiriladi. O'zbek xalqining lisoniy manzarasida burgut erk, ozodlik timsoli hisoblanadi[2].

O'zing sardor ekan, sardor saboqli,
Ot ustiga mingan kuni o'moqli,
Qarchig'ay kelbatli, burgut gaboqli,
Xaloyiqqa yomon kuni kerakli, («Kuntug'mish», 14- b.)

Ushbu parchada «Qarchig'ay kelbatli» degan ifodada qahramonning tashqi ko'rinishi qarchig'ayga qiyoslanadi. Bilamizki, ***Qarchig'ay*** yirtqich, hushyor va chaqqon qush sifatida ifodalanadi.Shu bois tanilganligi sababli, bu o'xshatish orqali qahramonning sergakligi, har qanday vaziyatga tez moslasha olishi va epchil tabiati qahramonga o'xshatilgan. Bu yerda kelbat faqat tashqi ko'rinishni emas, balki umumiy salobat va harakatdagi uyg'unlikni ham anglatadi. Bundan tashqari «burgut gaboqli» birikmasi ham mavjud .Unda esa burgut obrazi yanada chuqurroq majoziy ma'no kasb etadi. ***Burgut*** – balandparvozlik, qudrat, hukmronlik va uzoqni ko'ra bilish timsoli. «Gaboq» (qosh, nigoh) bilan bog'langan holda ushbu o'xshatish qahramonning nigohi o'tkir, fikri teran, irodasi mustahkam ekanini ifodalaydi. U nafaqat jismonan kuchli, balki aqlan ham yetuk, vaziyatni oldindan ko'ra oladigan yetakchi sifatida tasvirlanadi. Parchaning umumiy mazmuniga qaraganimizda ornitonimlar qahramonning sardorlik fazilatlarini ochishga yordam bergan. U oddiy jangchi emas, balki o'z xalqiga kerakli bo'lgan, el-yurtni og'ir vaziyatga tushganda tayanch bo'ladigan shaxs sifatida gavdalantirilgan. ***Qarchig'ay*** va ***burgut*** obrazlari orqali uning hushyorligi, jasorati, uzoqni ko'ra bilishi va yetakchilik qobiliyati uyg'un holda ifodalanib, epik qahramonning mukammal siymosi yaratiladi. Demak, bu o'rinda ornitonimlar qahramonning tashqi ko'rinishi bilan birga ichki salohiyatini ham ochib beruvchi muhim majoziy ma'nosini ifodalashga xizmat qilgan.

Qirgin qizi gulday jaynab,
Hammasi suqsurday bo'ylab,
O'z zulfiman o'zi o'ynab,
Xolbeka chiqdi ko'shkiga. («Kuntug'mish», 28- b.)

Quyidagi misralar orqali unda ornitonimlar ayol go'zalligini ifodalashda muhim badiiy vosita sifatida bo'lib kelgan. «Hammasi suqsurday bo'ylab» misrasida qizlarning qaddi-qomati suqsur qushiga qiyoslanadi. ***Suqsur*** – odatda nozik, chiroyli va o'ziga xos nazokat bilan ajralib turadigan qush sifatida tasvirlanadi. Ushu o'xshatish orqali qizlarning bo'yi

[1] Мифы народов мира. Энциклопедия. Электронное издание. Советская Энциклопедия. – М.: 2008. – С.367.
[2] Бахронова Д.К. Олам манзарасияинг миллий-маданий ва лингвокогнитив категорияланиши. – Т.: Turon iqbol, 2021. – Б. 176.

kelishgan, qaddi tik, harakati esa latofatga boy ekani majoziy tarzda gavdalantirilgan. Bu yerda ornitonim tashqi go'zallikni tasvirlash bilan bir qatorda umumiy estetik ko'rinishni ham bergan. «Qirgin qizi gulday jaynab» birikmalari orqali yanada tasvir vositasi, suqsur obrazi orqali doston tilida ayol go'zalligi ideal darajaga ko'tarilib, poetik tasvirning nafisligi va badiiy ta'sir kuchini kuchaytirib bergan.

O'zi sardor ekan, sardor saboqli,
Ot ustiga mingan kuni o'moqli,
Xaloyiqqa yomon kuni kerakli,
Qarchig'ay kelbatli, burgut gaboqli,
Yigitning lochinin ko'rdim, buvushim. («Kuntug'mish», 30-b.)

Ushbu parchada esa qahramon siymosi epik ruhda yuksak darajada ideallashtirilib, ayniqsa ornitonimlar orqali uning jismoniy va ruhiy fazilatlari chuqur majoziy ma'noda ochib beriladi. «***Qarchig'ay kelbatli***» ifodasida yigitning tashqi qiyofasi qarchig'ayga qiyoslanib, uning sergak, epchil va har qanday vaziyatga tayyor turadigan tabiatini anglatadi. Bu o'xshatish orqali qahramonning nafaqat ko'rinishi, balki ichki hushyorligi va jangovar shayligi ham sezdiriladi. «Burgut gaboqli» birikmasida esa burgut obrazi orqali uning nigohi o'tkir, qarashi salobatli va fikri teran ekani ifodalanadi. Burgut timsoli bu yerda hukmronlik, qudrat va baland maqom ramzi sifatida xizmat qilib, qahramonni oddiy inson darajasidan yuqoriga ko'taradi.Eng muhim jihatlardan biri «yigitning lochini» iborasida mujassam. Bu yerda lochin bevosita qush nomi sifatida emas, balki yigitning eng yaqin, ishonchli, jasur va suyukli timsoli sifatida qo'llangan. O'zbek epik an'analarida «lochin» ko'pincha mard yigitga yoki uning sodiq yoriga nisbatan ishlatiladi, shu sababli bu ifoda qahramonning qadrli, el orasida tan olingan va alohida e'tiborga loyiq shaxs ekanini bildiradi. Shu tariqa, lochin obrazi orqali uning jasorati bilan birga qadr-qimmati va yaqinligi ham ifodalanadi.

Go'ro'g'libek tutab ketdi. Avazxonga arab: – Turabor haromi, sen qayerda ***lochin bo'lding****, Hasan-xon anday qilib* ***quzg'un bo'lib qoldi****? Sen Hasandan ortiq emassan-ku! Hali Hasanxon sendan kam bo'ldimi? – deb Go'ro'g'libekning shomurti shopday, har urti bir katta qopday bo'lib, qovog'ini uyib,o'g'lidan ko'ngli qolib, Avazxonning ko'nglini oldirib: - Gap shunday bo'larmi? Bizning sovchi bo'lganimiz ayb bo'libdimi?* («Kuntug'mish», 171-b.)

Ushbu parchada ornitonimlar orqali obrazlar o'rtasidagi keskinlik, baho va munosabatlar juda ta'sirchan tarzda ifodalangan. Go'ro'g'libekning Avazxonga qarata aytgan gaplarida «lochin» va «quzg'un» obrazlari qarama-qarshi qo'yilib, ular orqali ikki xil xarakter va maqom ochib beriladi. Lochin odatda epik an'analarda jasorat, mardlik, balandparvozlik va saralanganlik timsoli hisoblanadi. Shu sababli «sen qayerda lochin bo'lding» degan kinoyali savol orqali Avazxonning o'zini yuqori tutishi, o'zini ortiqcha baholashi tanqid qilinadi. Ya'ni u hali lochinga xos darajaga yetmagan, degan ma'no yashirin tarzda ifodalanadi.Bunga qarama-qarshi tarzda «Hasanxon anday qilib quzg'un bo'lib qoldi» deyilishi yanada chuqurroq majoziy mazmun kasb etadi. Quzg'un obrazi odatda pastlik, ojizlik yoki nojo'ya holat ramzi sifatida qo'llanadi. Bu yerda Hasanxonning ahvoli og'irlashgani, uning qadri tushgandek tasvirlanadi va shu orqali Avazxon bilan solishtirish kuchaytiriladi. Natijada lochin va quzg'un obrazlari o'rtasidagi keskin kontrast qahramonlarning ijtimoiy va axloqiy bahosini aniq ko'rsatib beradi.Parchada ornitonimlar nafaqat tashqi sifatlarni, balki ichki holat va ijtimoiy mavqeni ham ifodalashga xizmat qilgan. Go'ro'g'libekning g'azabi, ranjishi va noroziligi aynan shu ramziy obrazlar orqali kuchaytiriladi. U o'g'lining harakatidan ko'ngli qolganini oddiy so'z bilan emas, balki obrazli, keskir va ta'sirchan til orqali bildiradi. Shu tariqa, lochin va quzg'un ornitonimlari doston tilida qahramonlarga baho berish, ularning darajasini solishtirish va dramatik vaziyatni kuchaytirishda muhim majoziy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Dostonlarda ornitonimlar matnning emotsional-ekspressiv sathini shakllantiruvchi va personajlarning ruhiy-psixologik holatini vizuallashtiruvchi murakkab simvolik apparat hisoblanadi. Epik matn qurilishida qushlar dunyosi inson ichki olamining proyeksiyasi sifatida namoyon bo'ladi. Xususan, ***bulbul*** ornitonimi lirik qahramonning ishqiy iztiroblari, evristik sog'inchi va visolga intilish kabi kechinmalarini ifodalovchi asosiy lingvokulturema bo'lib xizmat qilsa, uning semantik antitezi sifatida keluvchi ***boyqush (yapaloqqush)*** obrazi vayronalik, ekzistensial yolg'izlik va tushkunlik kabi salbiy konnotativ semalarni o'zlashtirgan holda matnning fojiaviy tonalligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, ***qaldirg'och*** ornitonimi xalqning mifik-poetik tafakkurida yangilanish, umid va hayotiy davomiylikni simvollashtiruvchi arxetipik obraz sifatida qatnashib, qahramonning kelajakka bo'lgan ishonchini va ruhiy tiklanish jarayonlarini «bahor elchisi» tushunchasi orqali badiiy kodlashtiradi. Bunday ornitonimik metaforalar dostonlar tilida qahramonning ruhiy holatini statik tavsiflashdan qochib, uni dinamik, ta'sirchan va xalqning milliy-estetik qarashlariga mos ravishda interpretatsiya qilish imkonini beradi.

Dostonlarda ornitonimlarning ramziy (simvolik) ma'nosi ham alohida ahamiyatga ega. Ayrim qushlar xalq og'zaki ijodida qadimdan muayyan tushunchalarning ramzi sifatida shakllangan. Masalan, humo qushi baxt va omad timsoli sifatida talqin etiladi. U kimning boshiga qo'nsa, o'sha inson saodat-

ga erishadi, degan xalqona qarash mavjud. Shuningdek, semurg‘ obrazi ilohiylik, donolik va yetuklik ramzi sifatida qo‘llanadi. Turna esa ayriliq, hijrat va sog‘inchni ifodalovchi obraz sifatida dostonlarda tez-tez uchraydi. Bu ramziy ma’nolar doston matnining mazmunini yanada boyitadi. Ornitonimlar ma’nosiga ko‘ra ijobiy va salbiy guruhlarga ajratilishi ham mumkin. Ijobiy ma’no ega bo‘lgan qushlarga *burgut, humo, bulbul* kabi obrazlar kiradi. Ular asosan *kuch, go‘zallik, baxt* va muhabbatni ifodalaydi. Salbiy ma’noga ega bo‘lgan ornitonimlarga esa qarg‘a va boyqush kabi qushlarni misol qilish mumkin. Ular ko‘pincha yomon xabar, g‘am yoki vayronalikni anglatadi. Bunday qarama-qarshiliklar doston matnida kontrast hosil qilib, badiiy ta’sirchanlikni kuchaytiradi. Shuni ham ta’kidlash joizki, ornitonimlarning ma’nosi har doim ham bir xil bo‘lib qolmaydi. Ularning talqini kontekstga qarab o‘zgarishi mumkin. Masalan, *boyqush* odatda salbiy ma’noda qo‘llansa-da, ayrim holatlarda u donishmandlik yoki hushyorlik ramzi sifatida ham talqin qilinishi mumkin. Bu esa doston tilining boyligi va ko‘p qatlamliligidan dalolat beradi.

Ornitonimlar tematik, ya’ni bir mavzuga aloqador bo‘lgan birliklar guruhini ifodalaydi. Har xalqning o‘z madaniyatida qadrlanadigan va o‘sha xalqning lingvomadaniyatida alohida ahamiyat kasb etadigan o‘z qushlari mavjud. O‘zbekistonda eng ko‘p uchraydigan qushlar tabiiyki yaratilayotgan asarlarda dostonlarda o‘z aksini topadi. Xususan, dostonlarda eng ko‘p uchraydigan qushlarimizdan *bulbul, qarg‘a laylak, turna mayna, boyqush,to‘ti,qirg‘ovul, tovuq suqsur,qarchig‘ay* va hokazolarni misol keltirishimiz mumkin. Ornitonimlarni tushuncha sifatida ifoda etishning o‘ziga xos xususiyatlari mavjud: ularning konseptual xususiyatlariga mos keladigan qush nomlari va ularning belgilari, lug‘atlardagi ma’nolaridan kelib chiqqan holda majoziy va estetik xususiyatlarga bo‘lamiz. Bularning barchasi ramziy ma’nodan kelib chiqadi. Mashhur rus tadqiqotchilardan biri Ma Lishining fikriga ko‘ra «Ramz jismoniy va ma’naviy olamlar o‘rtasidagi bo‘shliqni lingvistik belgilar orqali,ya’ni leksik majoziy ma’nolar orqali ko‘prik qiladi»[1].

Dostonlardagi qushlar obrazini ikki guruh asosida tahlil qilish ma’lum samara beradi:

1. Tashqi ko‘rinish.
2. Xulq atvor.

Tashqi ko‘rinishi bu rangi, hajmi va ularning qismlari bilan bog‘liq bo‘lgan xususiyatlari hisoblanadi. Ya’ni qushlarining ranglari ham turli xil ma’nolarni anglatadi. Oq, qora, sariq, qizil, ko‘k va boshqalar. ***Oq patli qushlarga*** *oqqush, kaptar, laylak, turna* kabi ijobiy baholanuvchi ma’noga ega bo‘lib rangi orqali soflik bag‘rikenglikni anglatadi. Qora rangdagi qushlar boyo‘g‘li, qarg‘a, boyqush esa qora rangda bo‘lib salbiy baholovchi ma’noga ega. Yorqin ranglardagi qushlar xo‘roz, tovuq, tovush ,qirg‘ovullar esa ko‘pincha takabburlik ma’nolarida kelishi mumkin. Chunki turli xilda kiyingan insonlarni ushbu qushlarga o‘xshatish xalqimiz orasida ko‘plab uchraydi.

Xulq atvor xususiyatlari ularning faoliyati va turmush tarzi ya’ni yakka yoki jamoa bilan yashashi kabi ma’nolarni tushunishimiz mumkin. Qushlarning majoziy tushunchalaridagi har bir guruh o‘zining qadriyatlarga asoslangan xususiyatlariga ega, ular o‘zbek xalqining dunyoqarashining muhim qismlaridan biri hisoblanadi. Masalan, humo qushi baxt davlat ramzi hisoblanib afsonaviy va sehrli kuchga ega deya dostonlarda tasvirlangan yoki samandar qushi haqida turli xil afsonalar mavjud. Ushbu qush vaqti soati kelganda yonib kulga aylanadi va o‘z kulidan qayta tirilishi haqidagi rivoyatlardan boxabarmiz. Shuningdek, oqqushlar sevgi va muhabbat, yaxshilik va poklik ramzi sifatida ifodalanib keladi. Qushlarning hajmi ham ularning xususiyatlardan biridir. Turli qushlar qushlarning o‘ziga xos parvoz xususiyatlari mavjud bo‘lib, ular turli xil ramziy ma’nolarni ham anglatadi. Masalan, katta qushlar ,kichik qushlar, baland uchadigan qushlar, past uchadigan qushlar. Kichik qushlar – mayna,chumchuq, zog‘cha, bulbul bu kabi ornitonimlar katta qushlar singari baland ucha olmaydi,ammo juda tez ucha oladi. Katta qushlar – qarg‘a, boyo‘g‘li, burgutlar baland uchish xususiyatiga ega. Bu kabi xususiyatlar ornitonimlarda ko‘plab uchratishimiz mumkin.

Rezyume. Mazkur maqolada o‘zbek xalq og‘zaki ijodida qushlar obrazining majoziy ma’nosi va xususiyatlari tadqiq etilgan. Qushlar obrazining xalq dostonlari syujetidagi o‘rni va ularning mifopoetik xususiyatlarini o‘rganish o‘zbek xalqining qadimiy mifologik tasavvurlarini hamda epik an’analarini anglashga xizmat qiladi. Shuningdek, bir qancha dostonlardan olingan misollar tahlilga tortilgan bo‘lib ularning ramziy ma’nolari yoritilgan.

Resume. This article examines the metaphorical meaning and characteristics of the image of birds in the oral creativity of the Uzbek people. Studying the role of the bird image in the plots of folk epics and their mythopoetic characteristics serves to understand the ancient mythological concepts and epic traditions of the

[1] Ма Лиши. Символизация орнитологических образов в русской лингвокультуре в русской лингвокультур. Автореф.дисс. ... канд.филол.наук. – М.: 2022. – С. 6.

Uzbek people. Additionally, several examples taken from various epics have been analyzed, illuminating their symbolic meanings.

Резюме. В данной статье исследуется метафорическое значение и особенности образа птиц в устном народном творчестве узбекского народа. Изучение места образа птиц в сюжетах народных эпосов и их мифопоэтических характеристик способствует пониманию древних мифологических представлений узбекского народа и его эпических традиций. Кроме того, примеры, взятые из нескольких эпосов, подвергнуты анализу и раскрыты их символические значения.

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2026; 4
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

«DEVONU LUG'OTIT TURK» VA «QUTADG'U BILIG» ASARLARIDA QORA RANGNING QO'LLANILISHI

Nurmatova Sabrina Jaxongir qizi,
Sharof Rashidov nomidagi
Samarqand davlat universiteti magistranti

O'zbek tili qadimiy va boy tillardan biri bo'lib, uning shakllanish ildizlari miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi. Buning sababi shundaki, u turkiy tillar tarkibiga mansub bo'lib, eramizdan oldingi asrlardayoq muomalada bo'lgan hamda tarixiy yozma yodgorliklar tili sifatida saqlanib qolgan. Til nafaqat ijtimoiy aloqa vositasi, balki xalqning milliy o'zligini, tarixini, urf-odat va an'analarini namoyon qiluvchi birlik sifatida ham qadrli va o'ziga xosdir.

Koloristika rang bilan shug'ullanuvchi fan bo'lib, unda ranglar simvolikasi, mohiyati, tarix va hozirgi kundagi ahamiyati kabi muammolar ko'rib chiqiladi. Tilda rang ifodalovchi so'zlar, jumladan, qora ham nafaqat badiiy asarlar, balki ilmiy asarlar tarkibida ham tilga olingan. Bunday asarlardan dastlabkisi sifatida Mahmud Koshg'ariyning «Devonu lug'otit turk» kitobini keltirish mumkin. Asarda ranglar turli xil holatlarni ifodalash uchun qo'llanilgan. Jumladan, qora rang «qara» shaklida keltirilgan bo'lib, she'riy misralar hamda nasriy birliklar tarkibidan o'rin olgan[1]. «Devonu lug'otit turk»da ranglar semantikasi» nomli maqolada esa, asarda berilgan ranglar 17 turga bo'linib, tasnif etilgan. Binobarin, asarda «rang»ning sinonimlari sifatida «o'z» va «menzi» so'zlaridan foydalan»ilgani haqida ham ma'lumot keltirilgan. «O'ngimoq» «rangi ketmoq» ma'nosida hozirgi kunda ham iste'molda bo'lib, asosan, kiyim-kechaklarga nisbatan qo'llaniladi. Asarda «rangsizlanmoq» tushunchasi «anin menzi ag'di» – «uning rangi o'zgardi» tarzida ishlatilgan[2]. Asarda «juvut» so'zi ham rang tushunchasini anglatgan. Bu so'z ranglarning hammasi uchun umumiy nom hisoblanadi. Shu tufayli ba'zi rang ifodalovchi so'zlarga qo'shilib, birikma holida qo'llanilgan: «qizil juvut – qizil rang», «qara juvut – qora rang», «jashil juvut – yashil rang», «al juvut – malla rang» kabi. Qadimgi turkiy tilda «tu» so'zi ham rangga nisbatan ishlatilgan bo'lib, «tudash» so'zi «rangdosh», «rangi bir xil» ma'nolarini bildirgan[3]. «Devonu lug'otit turk» orqali ajdodlarimiz qanday ranglardan foydalangani haqida ma'lumotga ega bo'lishimiz mumkin. Masalan, «aj» (to'q sariq rang), «jinkil» (arg'uvon rang), «bo'z» (kulrang), «bajin» (to'q qizil), «qara» (qora), «jashil» (yashil) kabi ranglar belgi-xususiyatni ifodalash uchun qo'llanilgan. Asar orqali, shuningdek, ranglarning darajalanish xususiyatlari haqida, ayniqsa, orttirma daraja faol

[1] Qoshg'ariy M. Devonu lug'otit turk. III tomlik. I tom. –Toshkent: Fan, 1960. – 138 b.
[2] Ro'ziyeva M.Y. "Devonu lug'otit turk"da ranglar semantikasi// Ilm vaqti jurnali. Volume:4. Issue:4/1. – 69 b.
[3] Qoshg'ariy M. Devonu lug'otit turk. III tomlik. II tom. –Toshkent: Fan, 1961. – 258 b.